

Naufragat al delta de l'Ebre

Fa 200 anys una flota de l'armada britànica va partir del port d'Alacant per prendre la ciutat de Tarragona a les tropes napoleòniques. L'atac va fracassar i, en tornar cap a casa, una tempesta va fer naufragar cinc vaixells. Un d'ells, trobat pel pescador Carles Somolinos davant del delta de l'Ebre el 2008, s'exposa aquest mes de febrer al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Reportatge de Victoria Bech

El 31 de maig de 1813, durant la guerra del Francès, una flota de 146 embarcacions de l'armada anglesa i 14.500 homes van partir del port d'Alacant per recuperar la ciutat de Tarragona que havia caigut en mans de l'exèrcit napoleònic el 28 de juny de 1811. L'expedició la va organitzar el general John Murray i la va dirigir el contraalmirall Hallowell. A més, anava acompanyada d'una gran ofensiva liderada pel famós Duc de Wellington, Sir Arthur Wellesley. L'objectiu de l'atac era dividir la península en dos, tallar el subministrament dels francesos i obligar al mariscal francès Suchet

a retirar-se de la línia del Xúquer i València.

El Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) de Barcelona (passeig de Santa Madrona, 39-41) exposa dins "Deltebre I. La història d'un naufragi" part dels objectes que van pertànyer a la càrrega militar del vaixell i n'explica la història.

El MAC explica que l'atac va ser un autèntic fracàs. Tarragona era una ciutat que acabava de ser reconstruïda i amb tropes insuficients per protegir-la contra una flota com l'anglesa. Qualsevol altre hauria ordenat l'atac de la plaça, però el general Murray va decidir "allargar el setge", fins que, el 12 de juny, va orde-

nar la retirada de les tropes davant les mirades atònites de l'enemic francès. Als Alfacs, l'expedició s'hi va trobar amb una tempesta que va empènyer 18 vaixells cap a les platges sorrenques del delta, on van encallar. Gràcies a la col·laboració de la tripulació de les divuit naus es va aconseguir que 13 tornessin a sortir a la mar. Però cinc s'hi van quedar.

Murray va ordenar ràpidament que s'evacués tot el que fos possible: la tripulació, les armes, les veles i la munició. Després va manar que es calés foc al buc de les naus perquè no fossin capturades i incloses en l'armada enemiga. El general Murray va ser jutjat per un tribunal mi-

litar a Winchester pel fracàs del setge de Tarragona. I, tot i que fos absolt, va ser declarat poc hàbil per al comandament.

La trobada del vaixell oblidat

Fa nou anys, el pescador i bus professional Carles Somolinos va ser llogat per un vaixell de pesca perquè anés a recuperar un bou (xarxa que s'arrossega pel fons marí) que hi havien perdut. El va buscar a les goles de l'Ebre fins que el va trobar enganxat a una figura negra. "El primer que vaig veure van ser les costelles del vaixell. Llavors vaig pensar que es tractava d'un galió o d'un vaixell pirata quan vaig veure unes boles, que en pensava que eren monedes. Al baixar una mica més, vaig veure que es tractava d'unes bales de plom i que a sobre del vaixell hi havia un canó de bronze", relata Somolinos. En la segona inversió va gravar un vídeo que va enviar ràpidament a la seu del CASC (Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya) a Girona, on l'antic director, Xavi Nieto, va dir "això és important". En menys d'una setmana, l'equip va baixar al delta de l'Ebre perquè no volien que ningú robés cap objecte. A partir d'aquell moment es van anar fent excavacions anuals als estius que duraven entre un o dos mesos i que encara continuaran aquest 2016.

El Deltebre I –com l'han batejat els arqueòlegs– és un vaixell de "sòlid roure anglès", amb uns 30 metres d'eslora i conserva la major part de la càrrega intacta, i és "un dels pocs jaciments catalans que no ha sigut espoliat", explica el comissari i director de l'equip d'excavació, Gustau Vivar. És una nau de transport militar dissenyada per portar el màxim de producte amb el mínim de tripulació i que va incorporar uns 30 canons, 2 morters, 4 obusos de 8 polzades, a més, de les municions per la infanteria, com per exemple: bales esfèriques o bales buides carregades amb pólvora que en explotar provocaven una efectiva pluja de metralla, causant estralls entre les tropes hostils. Pel que fa al nom autèntic del Deltebre I, el CASC coneix el nom dels cinc vaixells enfonsats (*Magnum, Southampton, Alfred, Arlequin i Albion*) però encara no el vol identificar concretament: "Fins que no acabem l'excavació no volem identificar-lo. Imagineu que l'últim dia surt una cullera amb el nom del vaixell".

Pel que fa a la recuperació de la càrrega del vaixell, es va aplicar la metodologia arqueològica: extreure els sediments i les restes, documentar-los i enviar-los a Girona on començaren el procés de restauració. Els instruments que van utilitzar els arqueòlegs van ser el vaixell

Thetis, les típiques màquines de succió i els elements propis d'activitats subaquàtiques com quadrícules, plaquetes de dibuix o càmeres fotogràfiques; però no tot són eines clàssiques, ja que les noves tecnologies també s'han incorporat al terreny de l'arqueologia submarina. El darrer any, es van utilitzar iPad per poder documentar les restes sota l'aigua. "Abans es treballava amb llapis i paper subaquàtic, però gràcies als iPad ara es pot fer tot informàticament", explica Gustau Vivar. A més, gràcies als ordinadors s'ha pogut incorporar més precisió i es pot treballar de manera més ràpida.

Els objectes que es van poder extreure són "incomptables", des de bales de plom fins a un canó de bronze. "Realment és tot a l'engròs, perquè és tot el vaixell amb la càrrega militar", recorda Vivar. Els objectes més comuns eren bales de canó, de fusell, granades de mà i de fermentació, més de 200 bales de morters, una cinquantena de barrils sencers de pólvora, corretges de cuir, una sabata i una bota d'un mariner, etc. Però també s'hi van trobar més objectes curiosos com un pot de mostassa de la marca London, el segell amb el nom del capità D. Chambers, un compàs de llautó, la figura de fusta d'un monjo que aixecava la cigala, un canó de bronze amb l'escut reial d'Anglaterra i una →

Un arqueòleg del CASC agafa unes monedes del vaixell naufragat. L'exposició "Deltebre I. La història d'un naufragi" al Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona.

Un canó de bronze amb l'emblema del rei Jordi III d'Anglaterra. A l'esquerra del canó un calibrador, dues granades de mà i una bala de morter.

→ ampolla de vi d'Alacant. Per entendre millor la cronologia del vaixell, els arqueòlegs van començar la seva recerca a la popa del vaixell, on van fer un dels descobriments més importants. "Vam trobar una caixa d'ampolles de les quals una estava sencera, conservava el tap i el vi", descriu el comissari Vivar. "Aquest vi, que es diu Fondillón d'Alacant, és molt conegut per les fonts clàssiques i pels textos".

La ciència naval

L'exposició del MAC aprofita la troballa del vaixell per divulgar detalls de la ciència naval al segle XVIII. En aquell moment, la tecnologia es va convertir en la gran aliada de la guerra naval perquè gràcies a ella es van poder construir vaixells més perfectes, però les potències europees del moment no es posaven d'acord en la fabricació d'aquests. Les nacions mediterrànies utilitzaven claus de ferro per unir les diferents peces de la nau, però això encareix la construcció i feia més pesat el buc; en canvi, els anglesos defensaven que els vaixells havien de ser més lleugers i, per tant, utilitzaven perns de fusta per acoblar-ne les peces. Els britànics evitaven servir el ferro perquè s'oxidava amb el contacte amb l'aigua, però els altres defensaven que els perns de fusta es podrien i durant els temporals els elements del vaixell acabaven separant-se.

La restauració de la cèl·lula

La restauració dels objectes és un procés complex al qual es poden dedicar conferències completes per explicar els diferents mètodes que s'utilitzen. El director de l'equip del Deltebre I, Gustau Vivar, relata que fa 200 anys que el Deltebre I es va enfonsar a la riba de l'Ebre i a patir d'aquell moment va començar un procés d'alteracions greus. Aquestes alteracions van ser les derivades de l'acció de l'aigua salada però també n'hi ha de causades per un cuc del Mediterrani que destrossa totes les restes de fusta i cuir. És per això que l'actuació de l'equip d'arqueòlegs ha de ser ràpida i eficient per tal de "lluitar contra la degradació".

En acabar el procés d'extracció i documentació, el material arqueològic com ara fustes, cuir o materials metàl·lics són enviats ràpidament a la seu del CASC a Girona, on es veuen sotmesos a una sèrie de tractaments per evitar-ne la corrosió. Vivar explica que "els processos més comuns són els banys amb productes com el

polietilè glicol (PEG) o el tractament de la fusta a partir de la sublimació/liofilització amb cambres de buit", on l'objectiu és protegir les cèl·lules perquè no es descomponguin.

El Deltebre I. La història d'un naufragi

El Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC) amb la col·laboració del Museu Arqueològic Provincial d'Alacant i Vins d'Alacant DOP han creat l'exposició "Deltebre I. La història d'un naufragi", que romandrà al Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) durant tot el mes de febrer. Situada en una sala pintada d'un blau marí i amb els sons de fons de canons i d'una mar enfurismada, l'exposició està dividida en cinc vitrines que contenen part dels objectes trobats al Deltebre I i a partir dels quals pretenen explicar la història del setge de Tarragona, el carregament d'un vaixell de transport militar, la vida a bord, l'obra d'enginyeria d'una nau i l'arqueologia subaquàtica. "Vam voler crear una exposició que fos apta per a totes les edats,

és per això que vam decidir crear la figura imaginària d'un mariner que narrés en primera persona les seves vivències al Deltebre I", explica el comissari de l'exposició, Gustau Vivar. L'encarregada de donar vida a aquest mariner sense nom va ser l'autora Carlota Pérez-Reverte que amb tota la documentació va crear 15 fragments que expliquen la història d'aquest mariner que va partir de Londres cap a Alacant, on va agafar el comboi que el va portar fins a la ciutat de Tarragona i, finalment, a les goles de l'Ebre. "La realitat ja era prou interessant per inventar-se absolutament res. Per això vam crear una història novel·lada". ●

